

*Мягка М. М.,
старший викладач кафедри філології, перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України*

ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ЯК ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ДВОМОВНОГО ДОВІДНИКА

Анотація. У статті розглядаються основні способи реалізації принципів укладання лексикографічних творів у різних варіантах комплексних словників-довідників, адресованих військовослужбовцям, визначаються особливості дискурсивних практик Національної гвардії України як базових компонентів основного принципу.

Ключові слова: дискурсивні практики, Національна гвардія України, двомовні довідники.

Постановка проблеми. Урахування дискурсивних практик професійної діяльності під час складання двомовних лексикографічних видань забезпечує оптимальний відбір рубрик довідників і їх наповнення практично цінною інформацією. Принцип урахування зобов'язує укладачів знайти найбільш зручну форму викладення інформації професійно спрямованого довідника, подати в ньому матеріал, який можна використовувати не лише в процесі професійної діяльності, а й під час професійного навчання та становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У мовознавстві протягом останніх десятиліть поширилися нові наукові парадигми – когнітивна лінгвістика, прагматична лінгвістика, теорія комунікації, міжкультурна комунікація тощо. Надбання новітніх теорій залишається «річчю у собі», якщо їх не використати в інтересах пересічного носія мови. Укладання нових лексикографічних видань є потужним засобом популяризації лінгвістичних студій, які на перший погляд можуть здатися абстрактними й відірваними від життя, проте в лексикографічному оформленні стануть не тільки практично важливими, але й необхідними. До того ж принципи, що не просто викладені, а обґрунтовані й доведені новітніми лінгвістичними теоріями, мають бути реалізовані і в лексикографії.

Отже, соціальна й лінгвістична потреба у створенні лексикографічних видань нового покоління свідчить про актуальність дослідження.

Особливо важливим забезпечення лексикографічною літературою є для представників військової галузі, які у XXI столітті зіткнулися з низкою нових для них проблем – від проблеми міжкультурної комунікації до проблеми комунікації в умовах інформаційної війни.

Сьогодні постала необхідність укладання зручних у користуванні сучасних двомовних лексикографічних творів, які були би багатифункціональними. Обрані нами лексикографічні твори мають слугувати і як словники, і як довідники, і як методичні посібники. На це завдання звертає увагу Ю. Д. Апресян [1] у своїх роботах, присвячених питанням лексикографії.

Мета статті – виявити особливості принципу врахування дискурсивних практик Національної гвардії України (НГУ) під час укладання довідників, адресованих військовослужбовцям.

Виклад основного матеріалу. Під час дослідження дискурсивних практик військовослужбовців НГУ було враховано два

джерела: Закон України і результати опитування військовослужбовців НГУ та курсантів Національної академії Національної гвардії України. Дискурсивні практики військовослужбовців НГУ визначаються Законом «Про Національну гвардію України». Згідно із цим документом виділяють 19 основних функцій Національної гвардії України [2].

У процесі службово-бойової діяльності військовослужбовцям Національної гвардії іноді доводиться спілкуватися з іншомовними громадянами: туристами, журналістами, спостерігачами від ОБСЄ і навіть із нелегальними емігрантами. Більшість іноземців вважає, що військовослужбовці мають володіти навичками іншомовного спілкування, проте це далеко не завжди відповідає дійсності. Отже, постає необхідність створення розмовників, які би стали у пригоді військовослужбовцям НГУ під час міжкультурної комунікації: проведення міжнародних масових спортивних або культурних заходів, патрулювання, спільних військових навчань тощо.

Масові заходи, до участі в яких залучаються представники Національної гвардії, можуть мати й міжнародний характер. Найглобальнішим міжнародним масовим заходом, який потребував суттєвої іншомовної підготовки військовослужбовців, був чемпіонат Європи з футболу («Євро-2012»). Як показала практика мовної підготовки військовослужбовців до цього заходу, вдало складений розмовник дає змогу не лише навчити військовослужбовців необхідному обсягу спеціально підібраної лексики, але й закласти в них базові навички іншомовного говоріння.

До міжнародних масових заходів, у яких бере участь і Національна гвардія, належать також міжнародні військові навчання. Як показує практика, військовослужбовці НГУ є фізично, морально та психологічно готовими до участі в міжнародних військових навчаннях із представниками різних країн. У діяльності такого виду їм мають сприяти спеціальні лексикографічні видання. Створення двомовних або навіть тримовних словників-довідників для дискурсивних практик названого типу повинно здійснюватися дуже швидко. Наприклад, із моменту оголошення про підготовку до проведення спільних міжнародних навчань необхідно починати готувати словник і залежно від тривалості заходу, за умови кількох змін або ротаций, якомога швидше вносити виправлення та видавати словники безпосередньо під час проведення навчань, а не після їх завершення.

Варто зазначити, що військовослужбовці НГУ можуть залучатися до участі в міжнародних операціях із підтримання миру й безпеки у складі миротворчого персоналу або миротворчого контингенту на підставах, визначених законами України та міжнародними договорами України.

Із метою відбору інформації для словників-довідників було проведено анкетування курсантів гуманітарного факультету Національної академії Національної гвардії України, які брали

участь у спільних навчаннях із військовослужбовцями НАТО, що проходили в Яворіві, як військові перекладачі. Курсантам були запропоновані запитання: «Як часто вам доводилось користуватися українсько-англійським словником під час перекладацької практики?», «Чи завжди ви знаходили потрібну інформацію у словнику?», «Чи виникали під час користування українсько-англійським словником труднощі вибору відповідника перекладу, якщо у словнику пропонувався синонімічний ряд?», «Який словник, на вашу думку, є зручним у польових умовах?», «Чи потрібні, на вашу думку, у словнику приклади типових кліше (конструкцій речень) зі спеціальною військовою термінологією?» тощо.

Згідно з результатами опитування курсанти майже не вдавались до послуг словника, як правило, через брак часу, оскільки усний переклад передбачає прийняття миттєвих рішень. Якщо вони мали можливість користуватися словником, то необхідну інформацію знаходили майже завжди.

Щодо труднощів під час вибору відповідника з синонімічного ряду більшість курсантів відповіла негативно. Припускаємо, що для них усі варіанти є рівноцінними. Цікаво, що такі труднощі виникали у тих курсантів, чий рівень володіння мовою є значно вищим, а уявлення про відмінності між синонімами – ширшим. Такі курсанти відзначили, що приклади вживання кожного слова із синонімічного ряду полегшили б їх вибір.

Усі курсанти зазначили, що найбільші труднощі викликали спеціальні військові та технічні терміни, а також дієслова руху. Ці відповіді збігаються із нашими припущеннями, оскільки англійські дієслова руху – багатозначні, а їх сполучення з прийменниками або прислівниками набувають додаткових значень, які не завжди зафіксовані у словниках, але активно вживаються (або утворюються) носіями мови. До того ж майже всі респонденти відзначили проблеми, які виникали під час розуміння й, відповідно, перекладу професійного жаргону. При цьому одні називали ці слова й фрази ідіомами, інші – сленгом, треті – фразеологізмами. Цікавим є зауваження одного з респондентів про те, що професійний жаргон інструкторів старшого віку більш-менш відображений у посібниках та підручниках, тоді як жаргон молодих інструкторів – це зовсім інша мова, невідома для курсантів.

Усі без винятку респонденти віддають перевагу електронним словникам через зручність, швидкість та великий обсяг інформації, а також визнають необхідність наявності у словнику типових клішованих конструкцій зі спеціальною військовою термінологією.

Варто підкреслити, що всі курсанти відзначили, що не мали потреби у тлумачному словнику та не мали під час спілкування з анломовними фахівцями труднощів, зумовлених відмінностями в культурі. Можна припустити, що це пояснюється певною нечуттєвістю і неуважністю до відтінків спілкування (особливо невербального), оскільки в усній бесіді один курсант зазначив, що північноамериканські інструктори часто приймали його за свого саме через його постійну привітну посмішку.

Результати анкетування засвідчили, що поруч із друкованими виданнями доцільно розробляти електронні словники з можливістю їх вільного встановлення на мобільні телефони, що належать власне військовослужбовцям НГУ. Найбільшими перевагами саме таких словників є великий обсяг інформації, яка може бути внесена до мобільного телефону, можливість створення рубрик чи тематик зі швидким переходом з основного меню. Довідники мають урахувати фактор адресата не

тільки стосовно видів діяльності, а й стосовно змісту інформації за відповідним напрямом діяльності. Так, для перекладачів важливою є інформація не власне мовного плану, а щодо сутності явища, психологічних аспектів спілкування, оскільки іноземною мовою вони володіють на достатньо високому рівні. Для військовослужбовців, які не є фахівцями перекладу, важливим є і мовно-комунікативний аспект. Уся необхідна для виконання будь-якого завдання інформація має бути включена в єдиний словник. Обираючи, наприклад, тему «Ситуації на пропусковому пункті», військовослужбовець отримує доступ не лише до необхідної лексики, а й до вже заготовлених для подібних ситуацій фраз навіть із наявністю певних пояснень чи керівництва до дії тощо. Такий вид словників-довідників дасть користувачеві змогу швидко зорієнтуватися й успішно здійснити комунікацію з іншомовним колегою.

Необхідно звернути увагу й на проведене опитування, що стосувалося інформації, яка мала б слугувати військовослужбовцям у службово-бойовій діяльності. До опитування долучалися представники різних підрозділів Національної гвардії. За результатами опитування було визначено найбільш актуальну тематику лексикографічних видань, спрямованих на вирішення міжмовних проблем, що виникають у процесі професійної діяльності військовослужбовців, а також найбільш зручні форми подавання інформації. Респонденти майже однотайно виявили бажання користуватися довідниками невеликого формату, у яких можна було би швидко віднайти потрібну інформацію. Респонденти вважають, що кожен із довідників має бути спрямованим на конкретний підрозділ, особливості його дискурсивних практик і сферу функцій, які він виконує. Тобто словник, який можна використовувати під час здійснення підрозділом патрулювання містом, буде відрізнятися від словника для підрозділів, які займаються охороною кордонів, чи від словника для підрозділів, які ліквідують наслідки стихійних лих або терористичних актів. Отже, аналіз результатів опитування засвідчив потребу у створенні необхідної кількості кишенькових словників-довідників для різних типів дискурсивних практик [3, с. 84].

Висновки. Результати дослідження засвідчили, що, крім друкованих видань, доцільно розробляти й електронні словники з можливістю їх вільного встановлення на мобільні телефони, що належать власне військовослужбовцям НГУ. Найбільшими перевагами саме таких словників є великий обсяг інформації, яка може бути внесена до мобільного телефону, можливість створення рубрик чи тематик зі швидким переходом з основного меню. Довідники мають урахувати фактор адресата не тільки стосовно видів діяльності, а й стосовно змісту інформації за відповідним напрямом діяльності. Для військовослужбовців, які не є фахівцями перекладу, важливим є й мовно-комунікативний аспект. Уся необхідна для виконання будь-якого завдання інформація має бути включена в єдиний словник.

Література:

1. Апресян Ю.Д. Теоретическая лингвистика и лексикография : опыт системного описания лексики / отв. ред. Ю.Д. Апресян. Составитель – О.Ю. Богуславская. – М. : «Русские словари», 1995. – 141 с.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. – Назва з екрану.
3. Теоретичні та практичні аспекти галузевої лексикографії : Монографія / За редакцією докт. філол. наук, проф. Л.М. Пелепейченко. – Харків : Національна академія НГУ, 2015. – 346 с.

Мягка М. М. Дискурсивные практики военнослужащих НГУ как основа формирования содержания двуязычного справочника

Аннотация. В статье рассматриваются основные способы реализации принципов составления лексикографических произведений в разных вариантах комплексных словарей-справочников, адресованных военнослужащим, определяются особенности дискурсивных практик Национальной гвардии Украины как базовых компонентов основного принципа.

Ключевые слова: дискурсивные практики, Национальная гвардия Украины, двуязычные справочники.

Miahka M. Discursive practices of the servicemen of the National Guard of Ukraine as the basis for content formation of a bilingual guide

Summary. The article presents the main ways of implementing the principles of compiling lexicographical works in different versions of complex informative dictionaries, for the military, the features of the discursive practices of the National Guard of Ukraine are determined as the basic components of a basic principle.

Key words: discursive practices, National Guard of Ukraine, bilingual guides.